

XL J. V. VESKI PÄEV

27. juunil 2007. aastal toimus Tartu Ülikooli nõukogu saalis Emakeele Seltsi neljakümnes J. V. Veski päev teemal "Sõna on sõnavarauurijatel". Avasõnades tuletas Helle Metslang meelde, et kui esimesed J. V. Veski konverentsid olid enamasti seotud just J. V. Veski oma tegevusega, siis hiljem on need muutunud teemaatilisteks konverentsideks.

Urmas Sutrop (EKI, TÜ) püstitas oma ettekandes "Kuidas tüpoloog kirjeldaks eesti keele sõnavara" mitu huvitavat küsimust, näiteks, mis on sõnavara, kuidas seda kirjeldada ja mis ikkagi huvitab tüpoloogiat. Selgus, et tüpologia otsib keelevalimist seaduspärasusi. Ettekandes käsitleti värvinimede tüpoloogiat, selle erandeid ning teiste keelte vastunäiteid. U. Sutrop tõi diskussioonis huvitava nähtusena esile ka teaduskeele terminoloogia, kus tüüpiliselt juhtub, et autor defineerib sissejuhatuses terminid, aga edasi kasutab neid suhteliselt vabalt. Haldur Õim lisas kommentaarina, et nii juhtub sellepärast, et autor ei tea, millal ta kasutab sõna terminina ja millal tavalise sõnana.

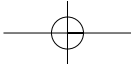
Margit Langemets (EKI) tutvustas ettekandes "Leksikograafi unistus" ideaalset sõnaraamatut, millest unistavad nii leksikograaf kui ka kasutaja. Ideaalne sõnaraamat on leksikograafi ja kasutaja vaatenurgast vastavalt kas akadeemiline või lihtne, lingvistiline või entsüklopeediline, deskriptiivne või preskriptiivne, kronoloogiline või loogiline, tsitaatide ja igapäevakeelega, ent peaasi, et oleks meeldiv kasutada. Ideaalne leksikograaf tuleb ülikoolist, kus on saanud vastavat õpetust. Ta mõtleb kasutajale, armastab sõnu ja teisi sõnaraamatuid ning lubab keelel muutuda. Kasutajat tuleb aga trennida juba algkoolist peale sõnaraamatu mugava kasutamise, võistluste ja kaastöö kaudu.

Enn Veldi (TÜ) märkis oma ettekandes "Pejoratiivsus ja häälikusümboolika in-

formaalses sõnavaras", et parem osa slängist võetakse nagunii informaaalses keeles kasutusele. Seejuures on tähtis roll algriimil: palju tähendusi ongi tänu sellele püsima jäänud, et meie mälu on selline info. Keelemallid on olulisemad kui konkreetset tähendused.

Anneli Baran (EKM) käsitles ettekandes "Intensiivistavate väljendite kujundist – kas metafoorne võrdlus või hüperboolina kasutatav metonüümia?" eesti kõnekäändude ja fraseologismide andmebaasis sisalduvaid ütlemisi, mille sisuks on ühe kindla omaduse, antud juhul rumaluse liialdatud rõhutamine. Selliseid hüperboole esindavad kõige eredamalt intensiivistavad väljendid struktuuriga 'X on nii Y, et Z' (nt *nii rumal, et ei tea pooli pudrunõusid; nii loll, et isegi päike ei paista peale*). Et reeglina kaasneb liialdamisega naeruvääristamine, siis võib neid väljendeid vaadelda solvangutena, mis koosnevad kahest poolest: lause ühte poolde on kätketud mingi negatiivne omadus, teisega illustreeritakse või põhjendatakse seda hinnangut. Nende kujundite näol pole sündinud *et* hoolimata siiski tegemist võrdlusega, vaid hoopis metonüümilisusega.

Katre Õim (TLÜ) selgitas oma ettekandes mõistemetafoori ELU ON TEEKOND ning kujundskeemide TEE ja SIRGE rolli mentaalset ebaõnnestumist tähistavate keelendite tekkimisel ja mõistestamisel. Me mõistame eesmärke teekonna sihtpunktidenäna, eesmärgipärane tegevus on sihtpunkti suunas liikumine, tegevused moodustavad tervikuna tee, mida mööda me liigume, eesmärkide saavutamise vahendite valimine tähendab sihtpunkti viiva tee valimist, eluraskused vastavad liikumistakistustele jne. Ettekandes käsitletud keelendite mõistmist toetavad ka ülekanded, mille järgi jääb eesmärk erinevatel põhjustel saavutamata, näiteks MITTEEDENEMINE ON MITTELIHKUMINE (SEI-

SAK), MITTEEDENEMINE ON TAGURPIDI LIIKUMINE, EESMÄRGI SAAVUTAMATA JÄÄMINE ON SOOVITUD KOHTA MITTEJÕUDMINE. On väga tõenäoline, et teekonnametafoorid saavad võimalikuks tänu meie kogemuses kõrvuti paiknevatele kujundskeemidele TEE ja SIRGE. SIRGE-skeemi järgi on eesmärgipärase liikumisega seotud otse liikumine, TEE-skeemi olulisteks osadeks on liikumise tegelik trajektoor ning objekti asend ja suund konkreetsel ajal. Ilmselt seavad kirjeldatud mõistemudelid omakorda üldised, kuid ometi väga kindlad raamid ka tähendusmuutustele, s.t mõistmise seaduspärasused tingivad leksikaliseerumismalli. Teisalt peitub meie kogemuses ja teadvuses eksisteerivate aluskorrelatsioonide rakendamises üks põhjusi, miks on sedavõrd loomulik nii ainukordse kujundkõne produtseerimine kui ka sellest arusaamine.

Sirli Parm (TÜ) rääkis eesti keele partiklite *veel*, *juba*, *alles*, *jälle* tähendusväljadest, mis liigituvad üldistavalt ajaliseks ja mitteaajaliseks tähenduseks. Need partiklid ei väljenda kirjeldatud sündmuse toimumisaega, vaid nad suhestuvad väljendatud ajaga, sisaldades eelduse ja ootuse komponenti, mis implitseerib ootus-pärasest varasema või hilisema toimumisaja. Igas kontekstis see komponent ei pruugi avalduda.

Mati Erelt tutvustas uusi raamatuid: Emakeele Seltsi aastaraamatut nr 52 ning Reet Kasiku, Mati Erelti ja Tiiu Erelti õpikut "Eesti keele väljendusõpetus kõrgkoolidele".

Konverentsi järel asetati Raadi kalmistul lilled J. V. Veski hauale.

TERJE POTTER

